

ВИТА-ВИКТОРІЯ ЗАДОРЖНА

ORCID iD: 00009-0005-8748-4822

творча аспірантка кафедри бандури

Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського

(Київ, Україна)

vitalzvm@gmail.com

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

СУЧАСНОГО АКАДЕМІЧНОГО БАНДУРНОГО ВИКОНАВСТВА

(на прикладі творчої діяльності Людмили Федорової-Коханської)

Проаналізовано систему сучасної музичної освіти на прикладі діяльності київської, харківської та львівської школи академічного бандурного виконавства, які не тільки забезпечують, а й зберігають та продовжують українську культурно-історичну традицію, виховуючи у своїх нащадків шанобливе ставлення до її культури. З'ясовано, що кожна з них внесла свій особливий вклад у розвиток свого регіону, сформувавши систему музичного мислення, яке максимально реалізує музично-педагогічну діяльність, узагальнюючи та науково обґрунтовуючи музично-творчий розвиток кожної академічної школи, окреслюючи її напрямки функціонування в культурно-освітньому просторі. Презентовано найвідоміших представників цих шкіл та їх основні тенденції подальшого розвитку. Обґрунтовано глибокі соціально-економічні реформування, що відбуваються на територіях України та світу в цілому, котрі обумовили потребу суспільства не лише в самостійній, а й заповзятливій, енергійній, творчо орієнтованій особистості. З'ясовано, що процес адаптації такої особистості слід розглядати з позицій культурологічного аспекту. Доведено, що для майбутніх фахівців музичного мистецтва музика є одним із найемоційніших видів мистецтва, який сприяє розвитку здатності співпереживати, відчуваючи всю палітру людських емоцій та почуттів. Вмотивовано функціональне призначення бандурного виконавства мобілізувати емоційно-чуттєвий світ особистості. Охарактеризовано у цьому контексті музичну спадщину видатної академічної бандуристки Людмили Федорової-Коханської, яка стала невід'ємною складовою духовного життя нації та одним із засобів збереження культурних традицій академічного бандурного виконавства сьогодення. Обґрунтовано творчий доробок мисткині, який є потужним внеском у розвиток української музичної культури та менталітету сучасних музикантів-виконавців загалом.

Ключові слова: бандура, культура, культурологічний вимір, академічне бандурне виконавство, Людмила Федорова-Коханська.

Постановка проблеми... Про академічне бандурне виконавство доволі часто говорять, що воно є синтезуючим ядром сучасного мистецького простору, оскільки не лише самовдосконалює особистість, а також її навчає, формує світоглядну позицію та творчі якості, надає можливість бути сучасною та

культурно-орієнтованою. Культурологічним виміром нинішнього мистецького простору є сучасне академічне бандурне виконавство, що поєднує в собі комунікації, розмаїтість та оцінку означеного процесу, а також культурну спадщину, яка впливає на виховання майбутніх поколінь вічними духовно-естетичними цінностями. Академічне бандурне виконавство як феномен з чуттєвими, раціональними та інтуїтивними складовими, є доволі складним в контексті національної культури. У різноманітні історичні епохи можна досить чітко простежити чимало провідних тенденцій розвитку виконавської культури бандуристів. Вони можуть бути традиційними, об'єднуючими/експериментальними. Традиційну тенденцію розвитку виконавської культури бандуристів представляє домінуюче сприйняття слухачами та виконавцями бандури як музичного інструмента. У практичній площині мистецького простору — це український національний символ, покликаний приймати участь у процесі формування високих національних ідеалів. Для визначення об'єднуючої/експериментальної тенденції розвитку виконавської культури бандуристів потрібно поєднувати традиції українського кобзарства з досягненнями як української, так і світової сучасної музики. Саме цим питанням на межі ХХ–ХХІ століть активно займається Людмила Федорова-Коханська, видатна академічна бандуристка у мистецькому просторі України та далеко за її межами.

Аналіз наукових досліджень і публікацій... Чимало вітчизняних вчених присвятили свої доробки науковому осмисленню ретроспективних передумов професійних засад розвитку бандурного виконавства на зламі ХХ–ХХІ століть, демонструючи індивідуальний творчий характер. Особлива увага професіоналізації школи бандурного виконавства приділялася віртуозами — вихованцями С. Баштана (Р. Гриньків, І. Коваль, Л. Ковальчук, В. Кушлет, І. Панасюк, Н. Турко, Т. Яницький та інші). Завдяки цим фахівцям мистецький простір академічного музичного виконавства збагатився бандурним виконавством академічного спрямування. Сучасні фахівці активізували бандурне виконавство, оновлюючи творчо-виражальні засоби та прийоми гри на

означеному музичному інструменті. Кожен авторський винахід — це запорука досягнення якісного художнього результату.

Особливості формування сучасних шкіл бандурного мистецтва представлені в доробках С. Баштана та О. Омельченка (1984), Л. Мандзюк (2010), Н. Морозевич (2003), І. Панасюк (2006), Н. Турко, В. Буцяк та В. Пилипчук (2023), Г. Яківчук (2013), Т. Яницький (2017) та інших митців академічного бандурного виконавства, де розв'язується низка проблем підбору концертно-сценічного репертуару, викладання гри на бандурі, жанрово-стильових особливостей інтерпретації творів сучасних композиторів тощо.

З поширенням мистецьких закладів освіти у ХХ столітті відбулася популяризація бандурного виконавства, що спонукає науковців до дослідження діяльності творчих постатей, митців різних шкіл бандурного виконавства.

Без перебільшення, київська школа в трійці «китів» бандурного виконавства (київська, харківська та львівська) є передовою школою, адже саме вона виховала плеяду провідних талановитих бандуристів, які пропагують її на найпрестижніших сценах світу. Однією з таких постатей є Людмила Федорова-Коханська, бандуристка, продовжувачка кращих виконавських, педагогічних та композиторських традицій основоположника академічного бандурного виконавства народного артиста України, професора Сергія Васильовича Баштана. Натомість, у мистецтвознавстві та культурології відсутні ґрунтовні наукові праці, присвячені осмисленню її різновекторного творчого спрямування на предмет розвитку академічного бандурного виконавства, що і зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті — розкрити культурологічний аспект розвитку академічного бандурного виконавства на прикладі творчої діяльності Людмили Федорової-Коханської з урахуванням провідних тенденцій подальшого вдосконалення означеного феномену.

Досягнення поставленої мети вимагало вирішення наступних **завдань**:

1) розглянути тенденції розвитку академічного бандурного виконавства в Україні;

2) описати основні риси творчо-виконавської діяльності заслуженої артистки України, професорки та завідувачки кафедри бандури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Людмили Федорової-Коханської;

3) висвітлити культурологічний аспект творчої спадщини Людмили Федорової-Коханської.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сучасне музичне мистецтво, в тому числі бандурне виконавство, пропагує не лише людські цінності, а й навчає розумінню творів мистецтва та культури, елементам людської поведінки, якими виконавці матимуть змогу поділитися зі своїми слухачами. Адаптація культурологічного аспекту до вирішення низки проблем як мотивації, так і стимуляції сучасних академічних виконавців вокального чи інструментального профілю, відповідно, направлена на процес більш ефективного викладання бандурної майстерності, орієнтуючись на сучасного студента, чим активно займається мисткиня Людмила Федорова-Коханська. На своїх заняттях вона поєднує формальний та неформальний діалог спілкування. Використовуючи набутий досвід, Людмила Федорова-Коханська розвиває особисті цінності студентів/слухачів, гуманне відношення і толерантні почуття до людей різноманітних національностей та культур.

Нині, сучасне академічне бандурне мистецтво має суттєві надбання в аспекті дослідження діяльності творчих постатей, митців різних шкіл бандурного виконавства. Поза сумнівом, вагомим внеском в культурний науково-творчий простір України є важливість ґрунтового осмислення плідної творчої діяльності заслуженої артистки України, професорки та завідувачки кафедри бандури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського — Людмили Федорової-Коханської.

Людмила Федорова-Коханська продовжила традиції блискучого музиканта, відомого українського бандуриста-віртуоза Сергія Васильовича Баштана, педагога, основоположника школи академічного бандурного виконавства. В його композиторській творчості проявляється зацікавленість

культурою звуку, намагання зберегти специфічність звучання інструмента. Багато уваги він приділяв техніці гри на бандурі, синтезуючи художнє і технічне в навичках, штрихах і прийомах. Сергій Васильович Баштан як бандурист-інструменталіст, зміг досягти тих вершин виконавської професійності, яка презентувала перемогу бандури як інструмента у новій якості, а саме сольного-концертному виконавстві. Така практика гри на бандурі започаткувала нову добу академічного бандурного виконавства. У практичній площині завдяки Сергію Васильовичу Баштану бандура отримала «власний репертуар». Ним упорядковано чимало (майже 90 збірок) п'єс для бандури, узагальнено свій досвід у навчально-методичному посібнику «Школа гри на бандурі» (1989, співавторство з О. Омельченком). Інформація, закладена в посібнику допомагає сучасним бандуристам-виконавцям досягти високого рівня професійної майстерності. Педагогічна діяльність Сергія Васильовича Баштана передбачала наступні пріоритетні принципи стратегічного характеру, а саме:

- творче обличчя виконавця;
- партнерські стосунки в навчальному процесі;
- домінанта у співпраці (морально-етичний кодекс);
- педагогічний репертуар — перекладання класичної музики та формування оригінальних творів для бандури соло українських композиторів.

Саме у такий спосіб і формувалася київська школа академічного бандурного виконавства. Без перебільшення, в трійці «китів» бандурного виконавства київська школа (поряд з харківською та львівською) є передовою, оскільки нею продемонстрована професіоналізація та академізація її основних складових.

Творцем львівської академічної бандурної школи є професор Василь Явтухович Герасименко. Його творча діяльність поєднала в собі не лише педагогічну майстерність, а й хист виконавця з композиторськими задатками, а найголовніше — майстра-конструктора бандур львівського типу. Василь Явтухович зміг виховати плеяду професійних виконавців, різноплановий репертуар яких відзначався надзвичайним об'ємом та потужною складністю.

Перша представниця цієї школи — Г. Менкуш, народна артистка України, а ще одна відома виконавиця львівської академічної школи бандурного виконавства — народна артистка України Л. Посікіра. Назагал, славиться львівська академічна школа бандурного виконавства активною педагогічною роботою, артистичною свободою, яскравими обробками оригінальних композицій та народних пісень, романтичним напрямом, який фахово продемонстрували найталановитіші учениці Василя Явтуховича Герасименка — його доньки Ольга Герасименко-Олійник та Оксана Герасименко. Бандуристами-віртуозами, учнями Василя Явтуховича є заслужені артисти України О. Созанський, Т. Лазуревич, Д. Губ'як, а також заслужена діячка мистецтв України О. Герасименко, які доволі вдало поєднують як педагогічну, так і виконавську діяльність.

Харківська школа академічного бандурного виконавства асоціюється з іменем Гната Мартиновича Хоткевича. Він був очільником харківської академічної бандурної школи, відомим як етнографом, бандуристом-віртуозом, композитором. Саме Гнату Мартиновичу потрібно завдячувати за організацію низки не лише професійних, а й навчальних художніх колективів. Науковці його вважають основоположником професійного бандурного виконавства. Він зміг запровадити новітній зразок супроводу на бандурі. Гнатом Мартиновичем сформовано в Україні фонд концертного та педагогічного бандурного репертуару. Йому завдячують за популяризацію ансамблевого бандурного виконавства.

Київська школа академічного бандурного виконавства представлена плеядою провідних талановитих бандуристів, які пропагують її на найпрестижніших сценах світу. Сучасні митці бандурного виконавства, відроджуючи українську культуру, закарбовують сторінки новітньої історії академічного мистецтва, що стане потужним прикладом для майбутніх поколінь. Учні патріарха київської школи Сергія Васильовича Баштана — це не тільки викладачі музичних шкіл та коледжів України, а й артисти Державної капели бандуристів ім. Г. Майбороди, оркестру народних інструментів Національного

радіо і телебачення, Національного оркестру народних інструментів України, обласних творчих колективів тощо.

Доволі яскраво сучасну історію бандурного мистецтва, його основні тенденції розвитку намагається презентувати представниця київської школи академічного бандурного виконавства — Людмила Федорова-Коханська. Епізодичні відомості та короткі біографічні розвідки мисткині представлені в «Історії виконавства на народних інструментах» (Українська академічна школа) М. Давидова (2005). Творчий простір її композиторської, виконавської та педагогічної майстерні стали міцним підґрунтям для вагомих наукових та музикознавчих досліджень формування професійної компетентності сучасних бандуристів інструментального та вокально-інструментального напрямку. Перед молодими митцями постає надзвичайно яскрава творча особистість, яка власною наполегливою працею розвинула сучасне бандурне виконавство до найвищих висот академічного виконавства в цілому.

Людмила Федорова-Коханська як талановита й перспективна учениця Сергія Васильовича Баштана, ще за часів навчання в Київській консерваторії (нині Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського) усвідомила власний «поклик серця» до пропагування в усіх можливих напрямках свого улюбленого інструменту — бандури, яку по праву вважають перлиною української національної культури. Сьогодні, навіть, доволі складно уявити собі, який тернистий шлях доводилося долати Людмиї Федоровій-Коханській щоб не лише зберегти, а й примножити надбання в академічному бандурному виконавстві. Її концертно-виконавська, просвітницька та педагогічна діяльність популяризувала бандуру в Україні та за її межами. Завдяки такій мистецькій діяльності молодь навчається розуміти національні культурні особливості та художньо-естетичні цінності. У міжкультурних програм є свої виховні та освітні цілі, оскільки вони спонукають слухачів до толерантного відношення до інших людей, їх образу мислення та способу поведінки.

Людмила Федорова-Коханська — це всебічно обдарований музикант, талановита бандуристка, яскрава співачка, активний концертний виконавець,

педагог-методист, автор музичних творів, численних перекладів та обробок для бандури, яка активно пропагує означені напрями власної творчості. У цьому можна переконатися, проаналізувавши мистецький композиторський доробок трьох інструментальних циклів для бандури соло «Зошити подорожей» (19 опусів), які є доволі цікавими сучасними інструментальними бандурними композиціями, що мають свою цілісність та варті уваги на предмет стильового й виконавського опрацювання.

Упродовж півстоліття Людмила Федорова-Коханська плідно працює не тільки над розвитком оригінального бандурного репертуару (Три інструментальні цикли для бандури соло «Зошити подорожей»), а й над адаптацією музичних творів для бандури різних стилів, жанрів та епох. Шляхом особистої техніки перекладення, аранжування та транскрипції для бандури соло, сучасний бандурний репертуар набуває стратегічної моделі розвитку як і для самого виконавця, так і для подальшого вдосконалення інструмента загалом. Використовуючи інноваційні способи виконання пасажів, фігурацій у висхідному чи низхідному русі, Людмила Федорова-Коханська перейняла у подібних за способом звукоутворення інструментів та значно розвинула технічну складову віртуозного виконавства на бандурі. Це її особистий процес самоорганізації, в якому народилася, відтворилася та суттєво вдосконалилася не проста для розуміння динамічна система бандурної творчості. Саме вона окреслила творче поле Людмили Федорової-Коханської як бандуристки. Творчий простір її композиторської та виконавської майстерні визначив роль бандури в сучасному етапі реалізації академічного музичного виконавства як символу України. Вона спроектувала поле мистецьких перспектив академічного бандурного виконавства, вдосконаливши різноманітні конструкції інструмента. Трансформуючи усталені уявлення на предмет ролі бандури в соціокультурній сфері не тільки України, Людмила Федорова-Коханська надала можливість інтегрувати бандурне виконавство в академічне. Керуючись власними педагогічними принципами вона виховала плеяду відомих талановитих музикантів, які репрезентують українську музичну культуру на

найпрестижніших сценах світу, а «педагогічні зерна» з любов'ю та турботою «посіяні» у процесі навчання студентів «проростають» чи не в кожному музичному закладі України, примножуючи кращі традиції Київського академічного бандурного виконавства. Заслужена артистка України, професорка Людмила Федорова-Коханська нині у соціокультурному просторі є найяскравішою його представницею.

Висновки.

1. Основу становлення академічного бандурного виконавства у ХХ столітті склали методичні надбання представників київської, харківської та львівської шкіл навчання гри на бандурі. Традиційні тенденції подальшого розвитку означеного феномену базуються на домінуючому сприйнятті бандури як українського національного символу, покликаною приймати участь у процесі формування високих національних ідеалів. Об'єднуючі/експериментальні тенденції розвитку академічного бандурного виконавства ґрунтуються на поєднанні традицій українського кобзарства з досягненнями як вітчизняного, так і зарубіжного сучасного музично-інструментального виконавства.

2. Творча діяльність заслуженої артистки України, професорки та завідувачки кафедри бандури Національної музичної академії імені П. І. Чайковського Людмили Федорової-Коханської у мистецькому просторі академічного бандурного виконавства характеризується:

- високою якістю музичного мислення, ґрунтованого на діалогічному сприйнятті історичних і позачасових категорій;
- переосмисленням традиційних технічно-виражальних засобів;
- віднайденням нових прийомів звуковидобування тощо.

3. Культурологічний аспект творчої спадщини Людмили Федорової-Коханської орієнтований на сучасну молодь, яка завдяки щоденному спілкуванню з творчістю мисткині сприймає національні художньо-естетичні цінності музичного мистецтва. Академічне бандурне виконавство Людмили Федорової-Коханської інтенсивно розвивається в ареалі культурологічного

дискурсу і за межами національного, трансформуючи та синтезуючи тенденції її музично-виконавської культури.

Перспективи подальших розвідок... Звичайно, інформація, яка викладена у статті, не у повному обсязі розкриває всі аспекти означеної проблеми, тому у цьому напрямі передбачається поглиблене вивчення творчої спадщини Людмили Федорової-Коханської в усіх різновекторних напрямках її діяльності — композиторській, виконавській, педагогічній, методичній та громадській. Обґрунтовані теоретичні положення нових досліджень можуть сприяти подальшому науковому вивченню проблематики збереження й майбутнього розвитку академічного бандурного виконавства.

Список використаної літератури і джерел

1. Баштан, С. та Омельченко, О., 1984. *Школа гри на бандурі*. Київ: Музична Україна.
2. Давидов, М., 2005. *Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа)*: підручник. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
3. Мандзюк, Л. С., 2010. Внесок харківських митців у розвиток виконавського репертуару бандуристів. *Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка*, 14, сс.176–186.
4. Морозевич, Н. В., 2003. *Бандурне мистецтво як культурне надбання сучасності*. Автореф. дис. канд. мистецтвознавства. Одеська державна музична академія імені А. В. Нежданової.
5. Панасюк, І., 2006. Кобзарство і бандурництво – ретроспектива традицій функціонування. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Музичне мистецтво: проблеми сучасності. Серія “Наукова думка молодих”*, 64(1), сс.167–175.
6. Турко, Н., Буцяк, В. та Пилипчук, В., 2023. Кобзарство як важлива складова збереження ідентичності духовної культури українського народу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 4, сс.208–212.
7. Яківчук, Г. В., 2013. Організація роботи ансамблю бандуристів у педагогічних закладах. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 2, сс.148–152.
8. Яницький, Т., 2017. Аналоги та відмінність літературного та музичного перекладів. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Виконавське музикознавство*, 23, сс.425–437.

References

1. Bashtan, S. and Omelchenko, O., 1984. *Shkola hry na banduri* [Bandura playing school]. Kyiv: Muzychna Ukraina.
2. Davydov, M., 2005. *Istoriia vykonavstva na narodnykh instrumentakh (Ukrainska akademichna shkola)*: pidruchnyk [History of performance on folk instruments (Ukrainian Academic School): textbook]. Kyiv: NMAU imeni P. I. Chaikovskoho.
3. Mandziuk, L. S., 2010. Vnesok kharkivskykh myttsiv u rozvytok vykonavskoho repertuaru bandurystiv [The contribution of Kharkiv artists to the development of the performance repertoire of bandurists]. *Problemy suchasnosti: kultura, mystetstvo, pedahohika*, 14, pp.176–186.
4. Morozevych, N. V., 2003. *Bandur art as a cultural heritage of modernity*. Ph.D. in Art History. Abstract of Thesis. Odessa National Music Academy named after A. V. Nezhdanova.

5. Panasiuk, I., 2006. Kobzarstvo i bandurnytstvo – retrospektyva tradytsii funktsionuvannia [Kobzarstvo and bandurnytstvo – a retrospective of the traditions of functioning]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. Muzychne mystetstvo: problemy suchasnosti. Seriia "Naukova dumka molodykh"*, 64(1), pp.167–175.

6. Turko, N., Butsiak, V. and Pylypchuk, V., 2023. Kobzarstvo yak vazhlyva skladova zberezhennia identychnosti dukhovnoi kultury ukrainskoho narodu [Kobzarstvo as an important component of preserving the identity of the spiritual culture of the Ukrainian people]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 4, pp.208–212.

7. Yakivchuk, H. V., 2013. Orhanizatsiia roboty ansamblu bandurystiv u pedahohichnykh zakladakh [Organization of bandurists' work in educational institutions]. *Aktualni pytannia mystetskoï pedahohiky*, 2, pp.148–152.

8. Yanytskyi, T., 2017. Analohy ta vidminnist literaturnoho ta muzychnoho perekladiv [Analogies and differences between literary and musical translations]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. Vykonavske muzykoznavstvo*, 23, pp.425–437.

VITA-VICTORIA ZADOROZHNA

ORCID iD: 00009-0005-8748-4822

*Creative Postgraduate Student at the Bandura Department
at P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*

(Kyiv, Ukraine)

vitazvm@gmail.com

CULTURAL DIMENSION OF MODERN ACADEMIC

BANDURA PERFORMANCE

(on the example of Lyudmila Fedorova-Kohanska's creative activity)

The system of modern music education is analyzed on the example of the activities of the Kyiv, Kharkiv and Lviv schools of academic bandura performance, which not only provide, but also preserve and continue the Ukrainian cultural and historical tradition, instilling in their descendants a respectful attitude to its culture. It was found that each of them made its own special contribution to the development of region, forming a system of musical thinking that maximally realizes musical and pedagogical activity, summarizing and scientifically substantiating the musical and creative development of each academic school, outlining its directions of functioning in the cultural and educational space. The most famous representatives of these schools are highlighted in the study in order to outline the main trends of further development. Quite deep socio-economic reforms taking place in Ukraine in the conditions of war and the world as a whole have determined the need of society not only for an independent, but also for an enterprising, energetic, creatively oriented person. The study revealed that the process of adaptation of such a personality should be considered from the standpoint of cultural aspect. It has been proven that for future music specialists, music is one of the most emotional forms of art, which promotes the development of the ability to empathize, being able to feel and reflect the entire palette of human emotions and experiences. The author detailed the motivation related to the functional purpose of bandura performance and which consists in mobilizing the emotional and sensual world of the individual. In this context, the musical heritage of the outstanding academic bandura player Lyudmila Fedorova-Kohanska was characterized, it became an integral part of the spiritual life of the nation and one of the means of preserving the cultural traditions of today's academic bandura performance. The article highlights the figure of L. Fedorova-Kohanskaya, her creative achievements, since she made a significant contribution to

the development of Ukrainian musical culture, influenced the formation of the identity and mentality of the Ukrainian people.

Keywords: *bandura, culture, cultural measurement, academic bandura performance, performing model, performing style.*

Стаття надійшла до редакції 03.10.2023 р.